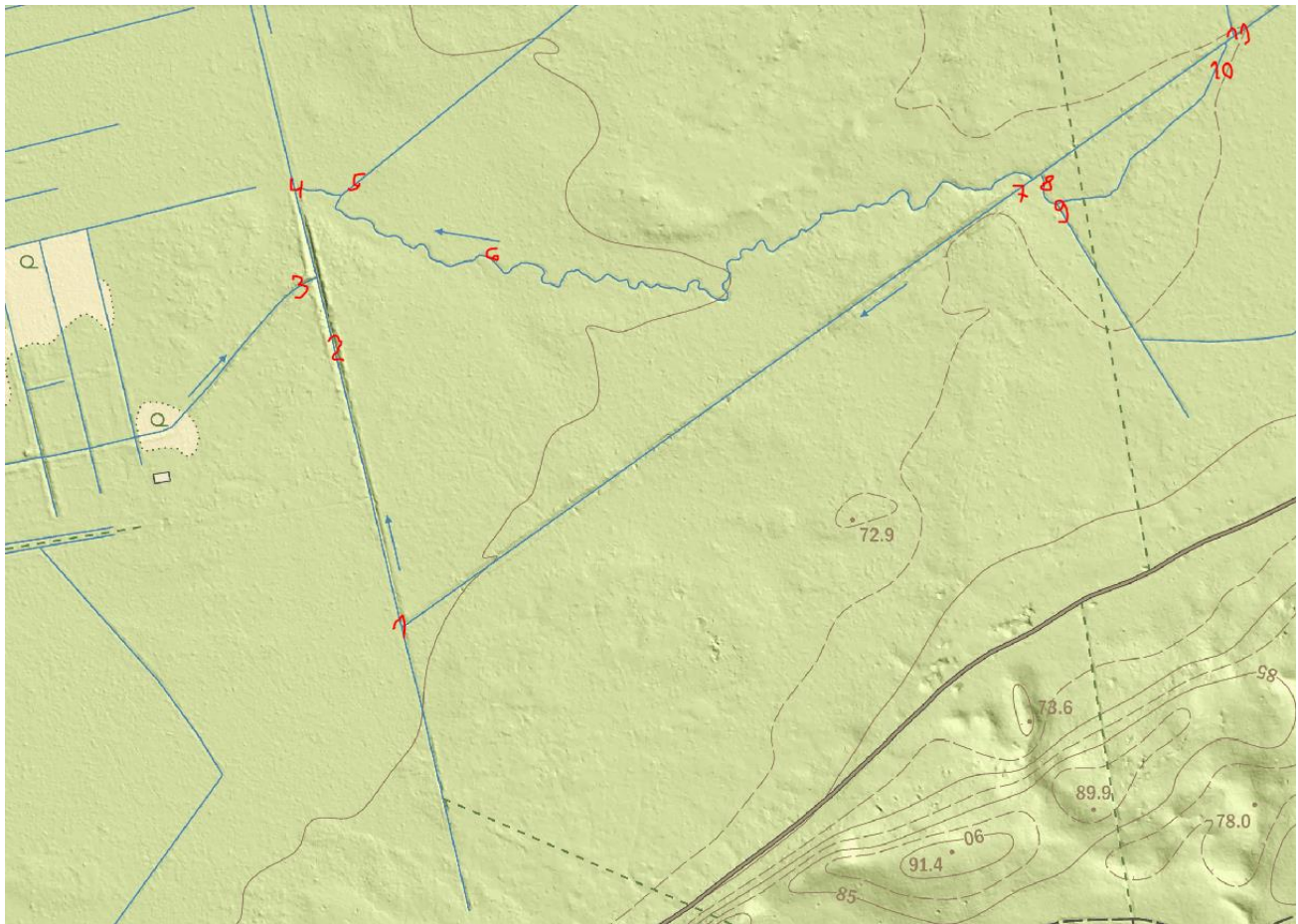

Aavoja (VEE1086600) ülemjooksu vaatlus

Vaatluse aeg: 24.05.26. Vaatleja: Marko Vainu

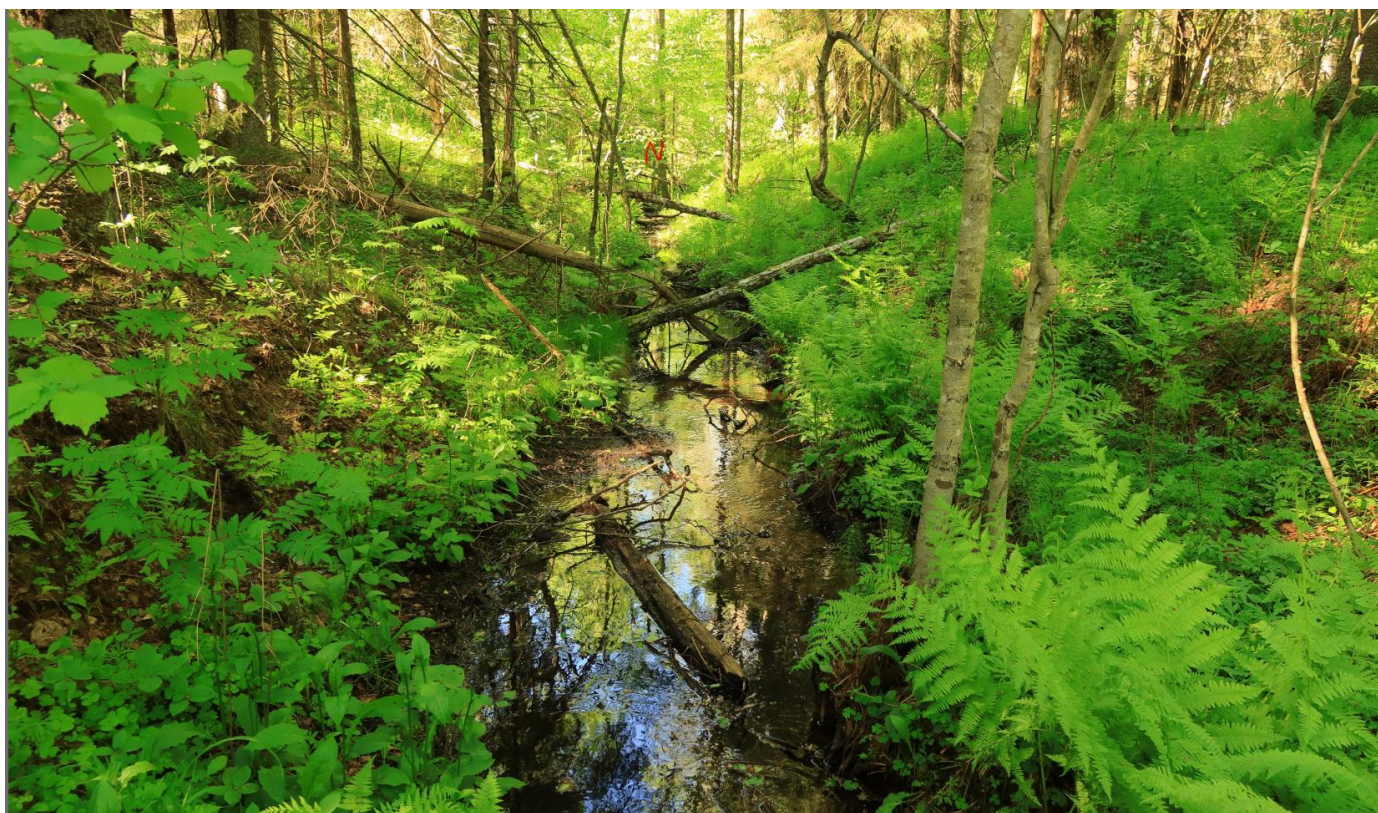

1. Lõuna pool kraavis oli ainult seisev veekelme. Siin tuli ida poolt selge, liivapõhjaline vooluveekogu, mis lookles nii alla- kui ka ülesvoolu:

2. Org oli trapetsikujulise ristlõikega ja kahe meetri sügavune:

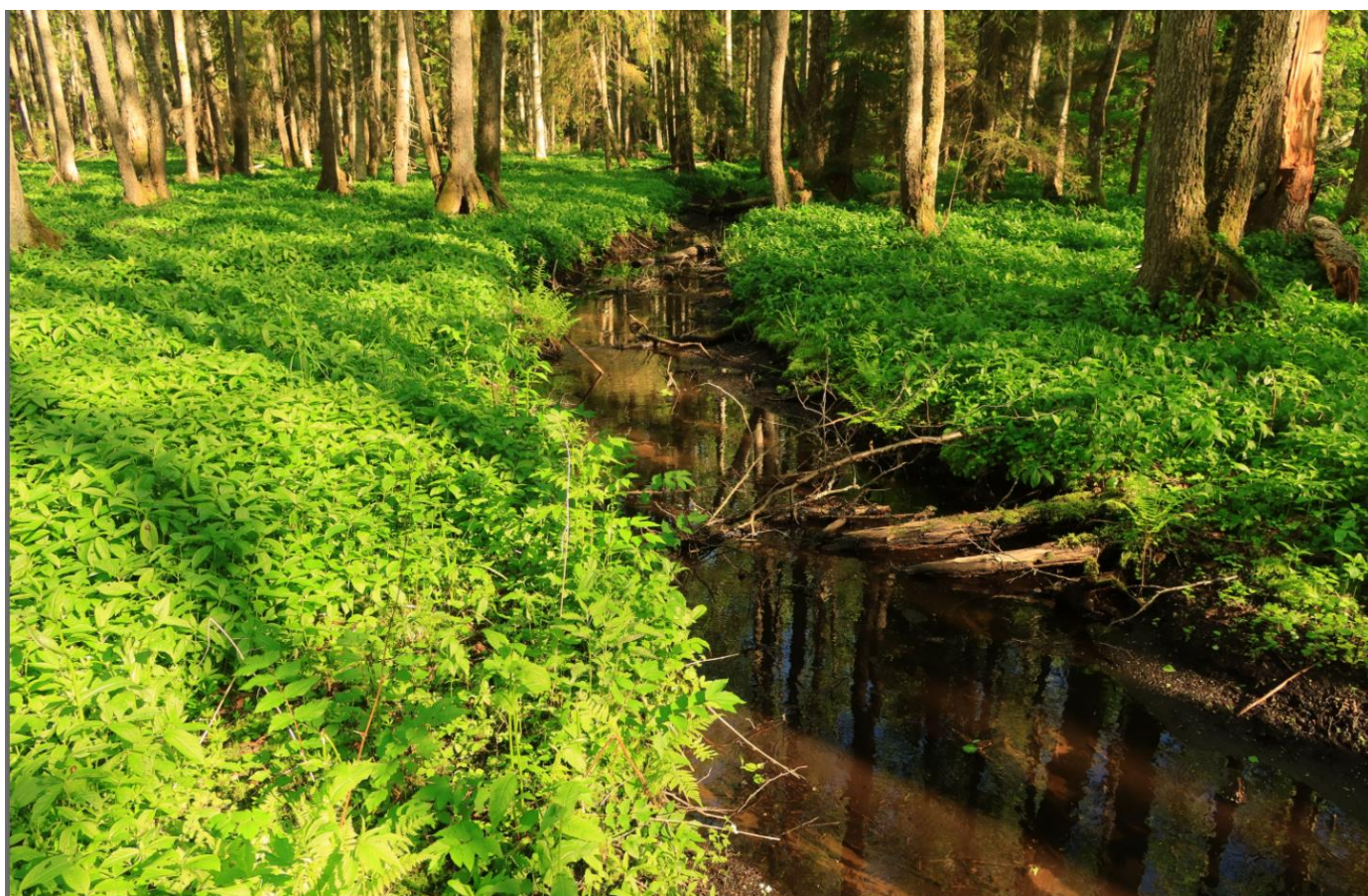
3. Idast suubuva kraavi põhjas olid vaid niisked lehed.
4. Kaldad läksid madalaks. Ida poolt voolas veidi veerohkem madalate kallastega looklev oja:

5. Kirdest voolas väiksem nire kui tuli kagu poolt mööda oja:

6. Oja voolas massilise püsik-seljarohuga salumetsas:

7. Kuigi arvasin kaardi põhjal, et siin toimub hargnemine ja osa oja vett voolab otse edela poole, siis tegelikult nirises edelapoolse kraavi otsas vesi kirde poole ning kogu kirdest tulev vesi voolas läände oja looduslikku sängi. See tähendab, et edela pool on veelahke ning punktis 1 voolanud vesi on iseseisva toite peal:

8. Vesi tuli kirde poolt mööda kraavi. Lõunast, vanast ojasängist tuli väga vähe:

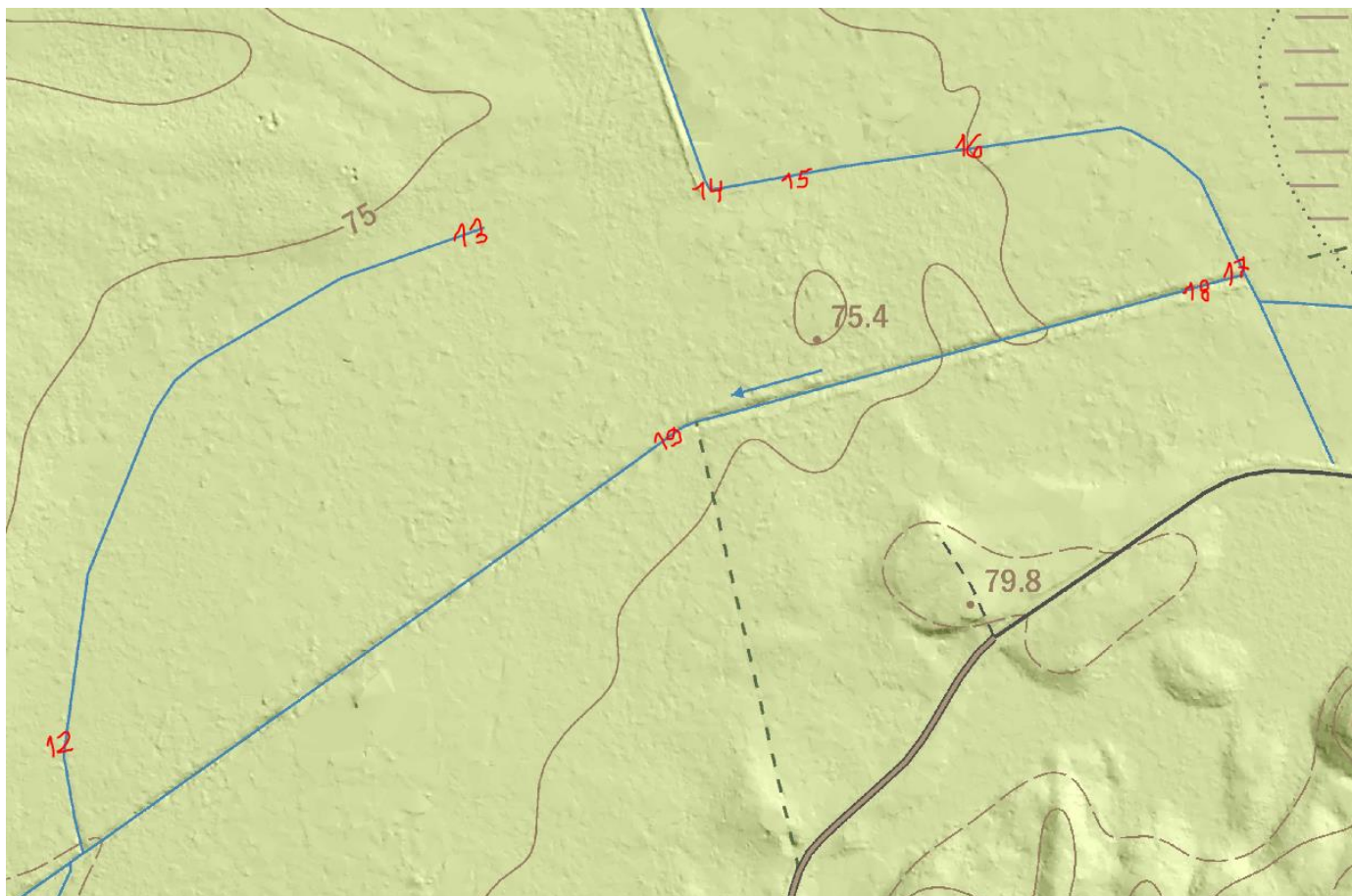
9. Vesi nirises nii kagust kui ka idast.

10. Oja vana säng oli kraavi põhjast pool m kõrgemal ning täiesti kuiv. Seega siin samuti veevoolu hargnemist polnud. Kraavis voolas vesi liiva peal:

11. Põhja poolt tulev telg, mis võiks olla kunagine oja looduslik säng oli sisuliselt kuiv. Selles olid ainult mudased lombid. Kuigi oli näha, et varem oli vesi voolanud:

12. Muda oli vaid kergelt niiske. Varsakabjad kasvasid:

13. Samasugune veidi mudane soon jätkus siiani:

14. Nurga peal oli kraav kuiv. Põhja poole suunduvas kraavis algasid varsti lombid, kuid ida pool ei olnud kraavi nähagi. **Idapoolse kraavi alguse võiks ETAKist kustutada:**

15. Siin ei olnud ka kraavi maastikus tajuda.

16. Siin oli ümbrus kuivem ning natuke niisket vagu oli näha.

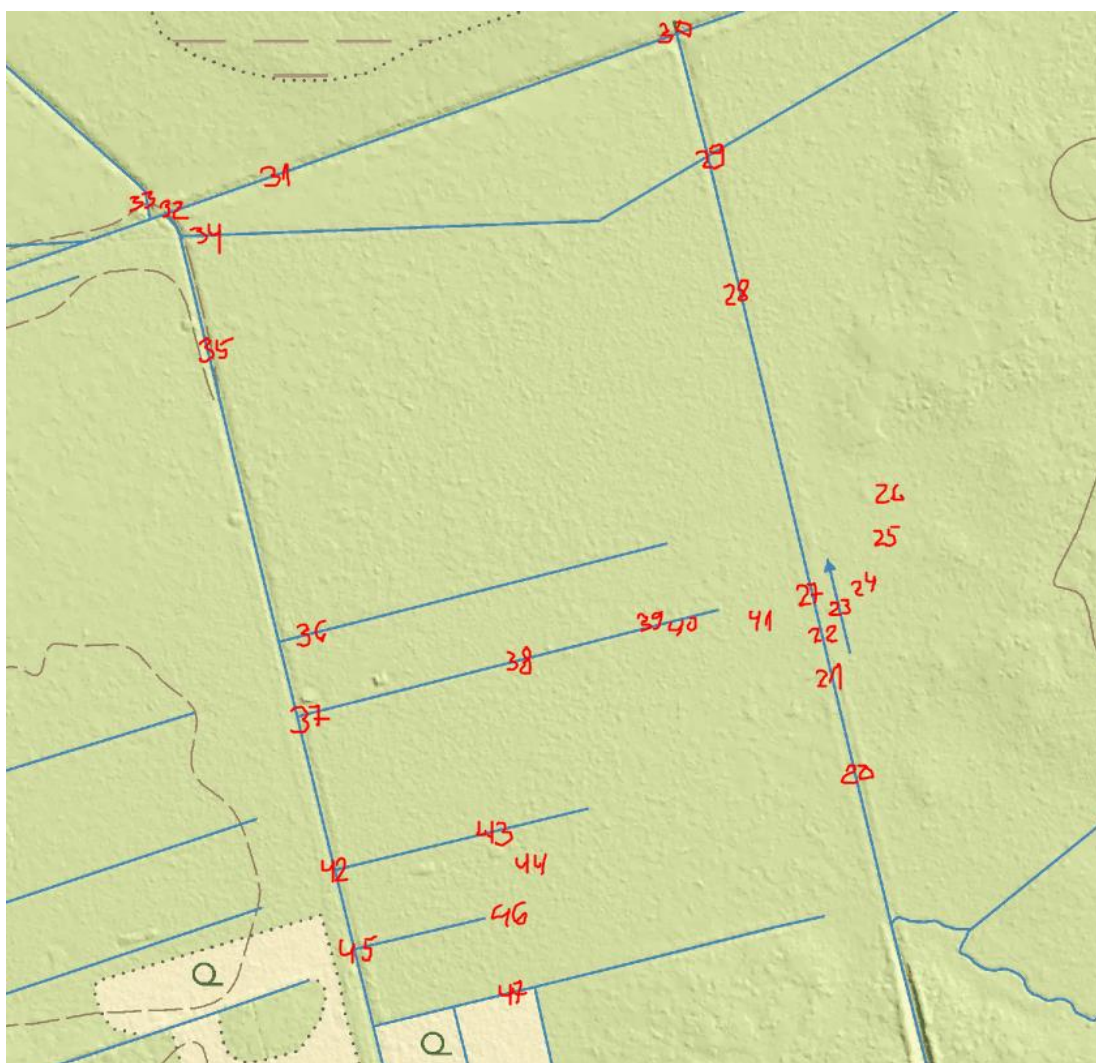
17. Läände suubuva kraavi alguses oli turba- ja karusambla vahel vesi. Põhjast ja lõunast suubusid madalad kuivad vaod, mida poleks ETAKisse kraavidena vajagi.

18. Siin juba vesi nirises. Tume ookrisete oli põhjas:

19. Vesi voolas. Kraavi pole ammu puhastatud, mistõttu on omandanud kohati ojaliku väljanägemise, kuigi kraavivall oli selge:

20. Säng polnud sugugi nii sirge, nagu ETAKi põhjal võiks eeldada:

21. Enamik vett valgus siin sängist välja lääne poole. Väiksem osa vett voolas edasi põhja suunas. Lääne pool oli sängi võimatu jälgida, sest pinnas oli selleks liiga pehme:

22. Siit pööras veel osa vett tagasi edela poole süngist välja. Põhja poole valgus väga vähe:

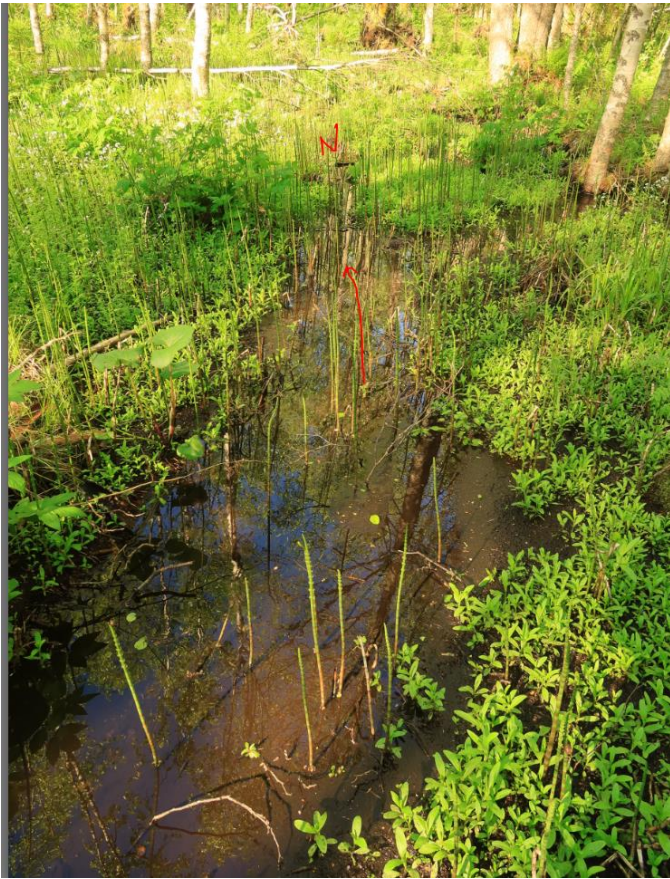
23. Põhja suunas läinud nire valgus siin sängist välja kirde poole ning otse ei läinud enam üldse midagi:

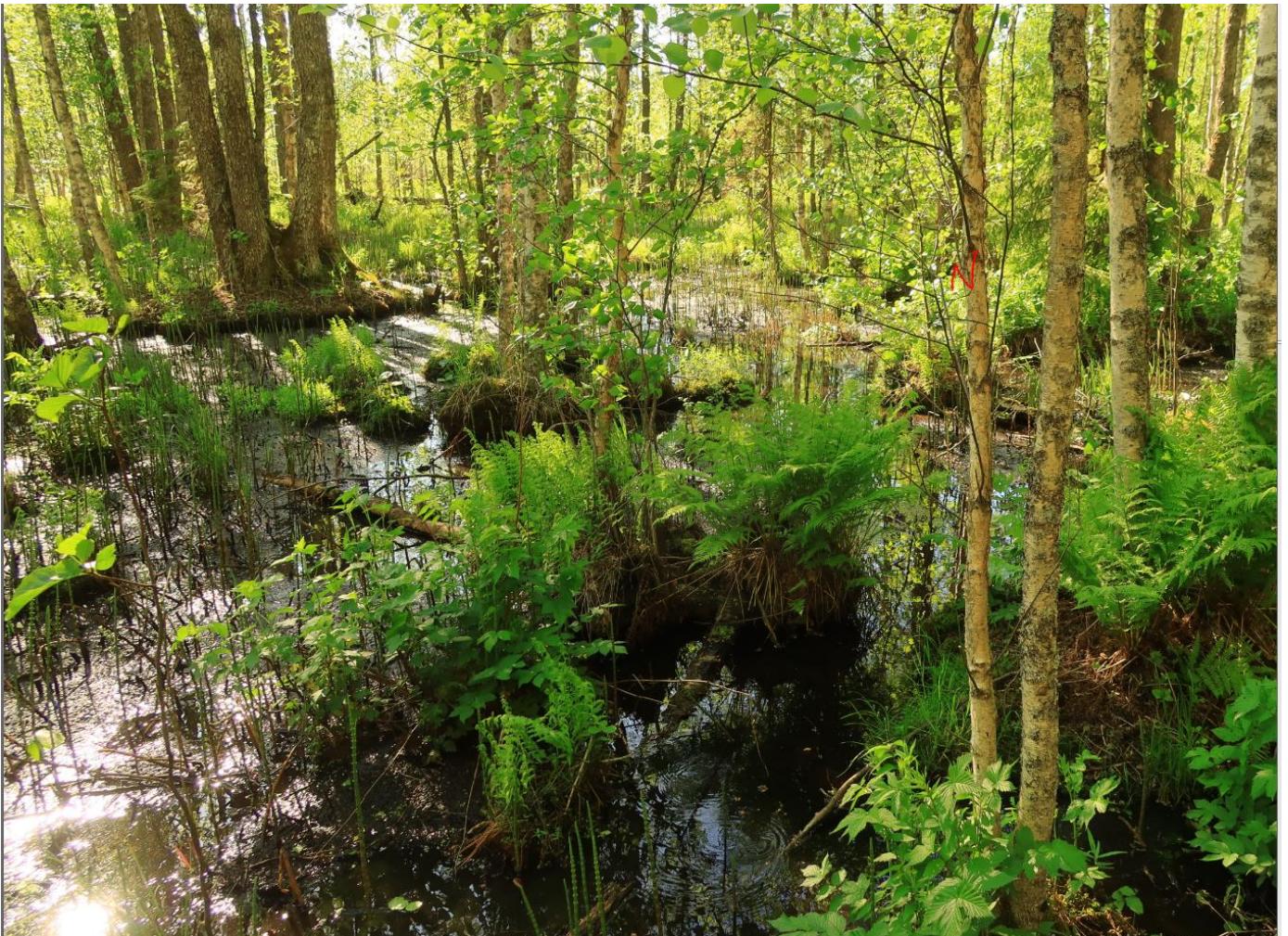
24. Esialgu oli kirdesse suubuv nire selgelt eristuv. Siin pööras põhja suunas:

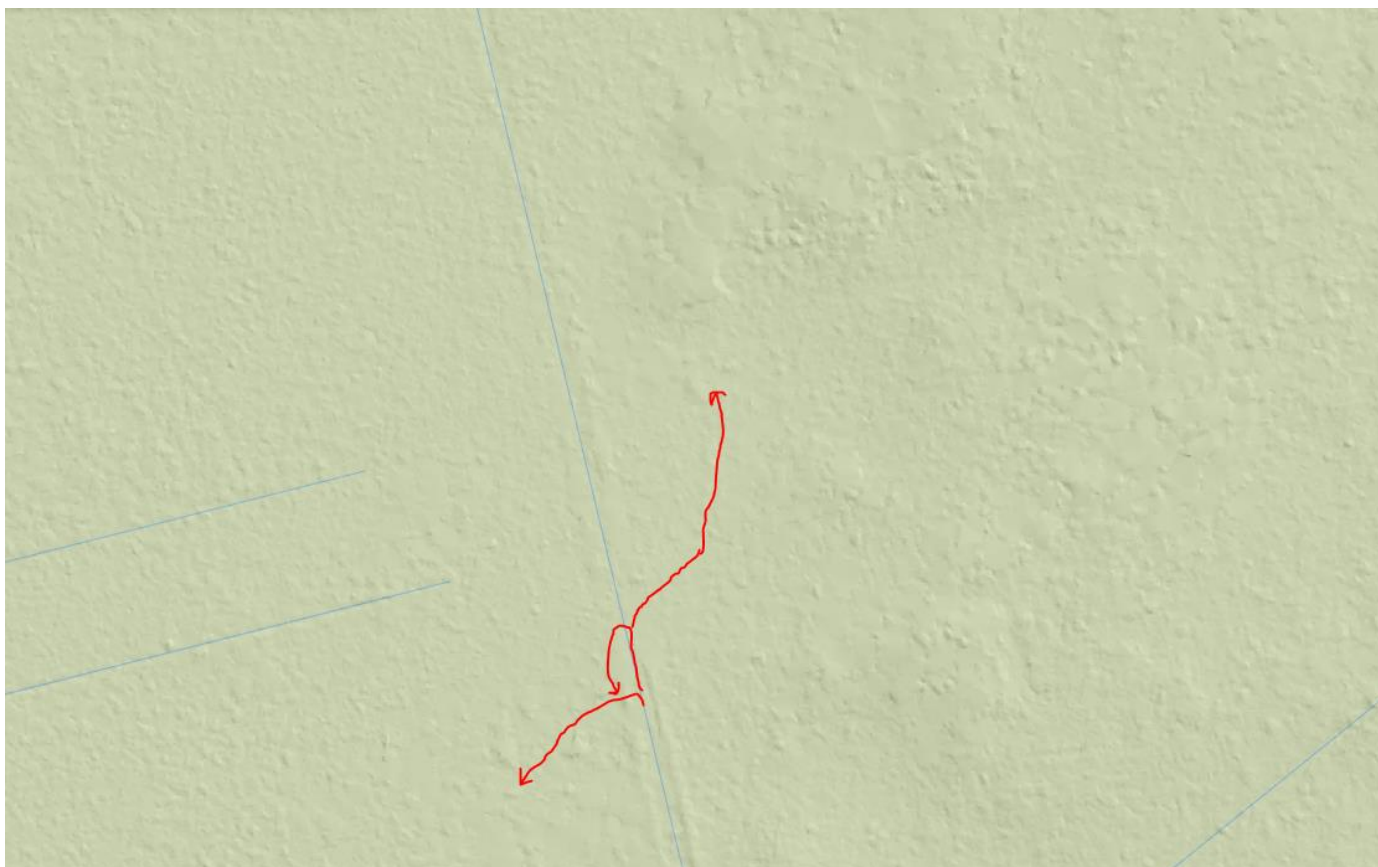

25. Nire veel eristus:

26. Siin polnud enam võimalik niret jälitada, sest vett oli igal pool:

27. Siin oleks pidanud olema põhja poole mineva kraavi telg, aga oli nii kuiv, et isegi angervaksad kasvasid põhjas. Tegelikult ei peaks ETAKis siin vahepeal sinist kriipsu olema:

28. Kasvas lausaliselt konnaosja, mille vahel olid väikesed lombid. Pole kraav:

29. Konnaosjadega soon. Osjade vahel oli tilluke nire. Kirde poolt suubus ookrimudane soon, vett polnud. Lääne pool polnud soontki, **sealt võiks ETAKis sinise kriipsu kustutada:**

30. Praegu Aavoja lähteks loetud koht. Enamik vett voolas kirdest. Lõunast tuli väike nire. Ei näinud välja nagu oja loogiline lähe:

31. Vesi voolas. Ilmselt kunagi kaevatud kraav. Kaldad olid püstloodis. SEC oli 313 $\mu\text{S}/\text{cm}$, pH 7,2:

32. Peavool tuli selgelt lõunast. Ida poolt voolas vähem. Lõunast tulev telg oli lõpuosas veidi looklev:

33. Põhja poolt voolas tibatilluke nire:

34. Aimatav madal vagu. Pole väärt ETAKis sinise kriipsuga kaardistamist:

35. Madalate kallastega taimestunud kraav. Vee voolamist oli näha:

36. Idast tuli vaid ookrimudane nõva. Vett polnud.

37. Lõuna poolt tuli madal konnaosjadega kraav. Vool oli aeglane. Ida poolt nirises omajagu vett, kuigi ida pool nägin sellesse ainult üht sissevoolu:

38. Kagu poolt voolas väike nire kraavi. Siit edasi oli kraavis voolu näha:

39. Siit ida pool kraavi põhimõtteliselt polnud (**ETAKis parandada**). Siin algas madalate kallastega kraavike, kus oli mõni cm vett ookrimuda peal:

40. Siin oli ainult aimatav vagu:

41. Omapärane jürilille-konnaosja kooslus. Vett peal polnud, aga oli pehme. Kuidagi sain ida poolt laialivoolamisalalt lääne poole kraavi otsa. Siit lõuna pool oli läbimatu põhjatü muda ja veeväli:

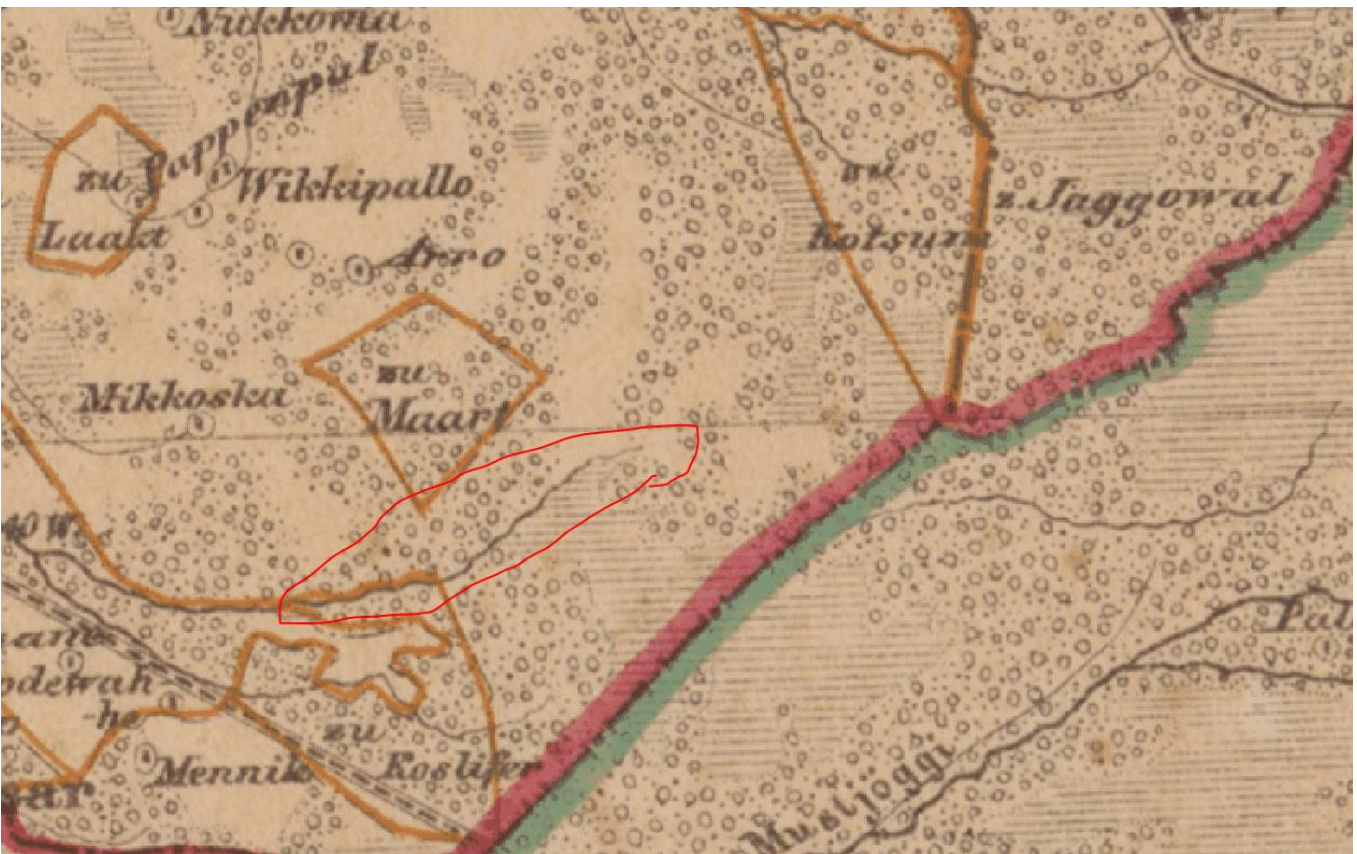

42. Ida poolt vesi voolas. Lõuna poolt tulev kraav oli sedavõrd lai, mudane ja taimi täis, et seal ei saanud aru, kas voolas:

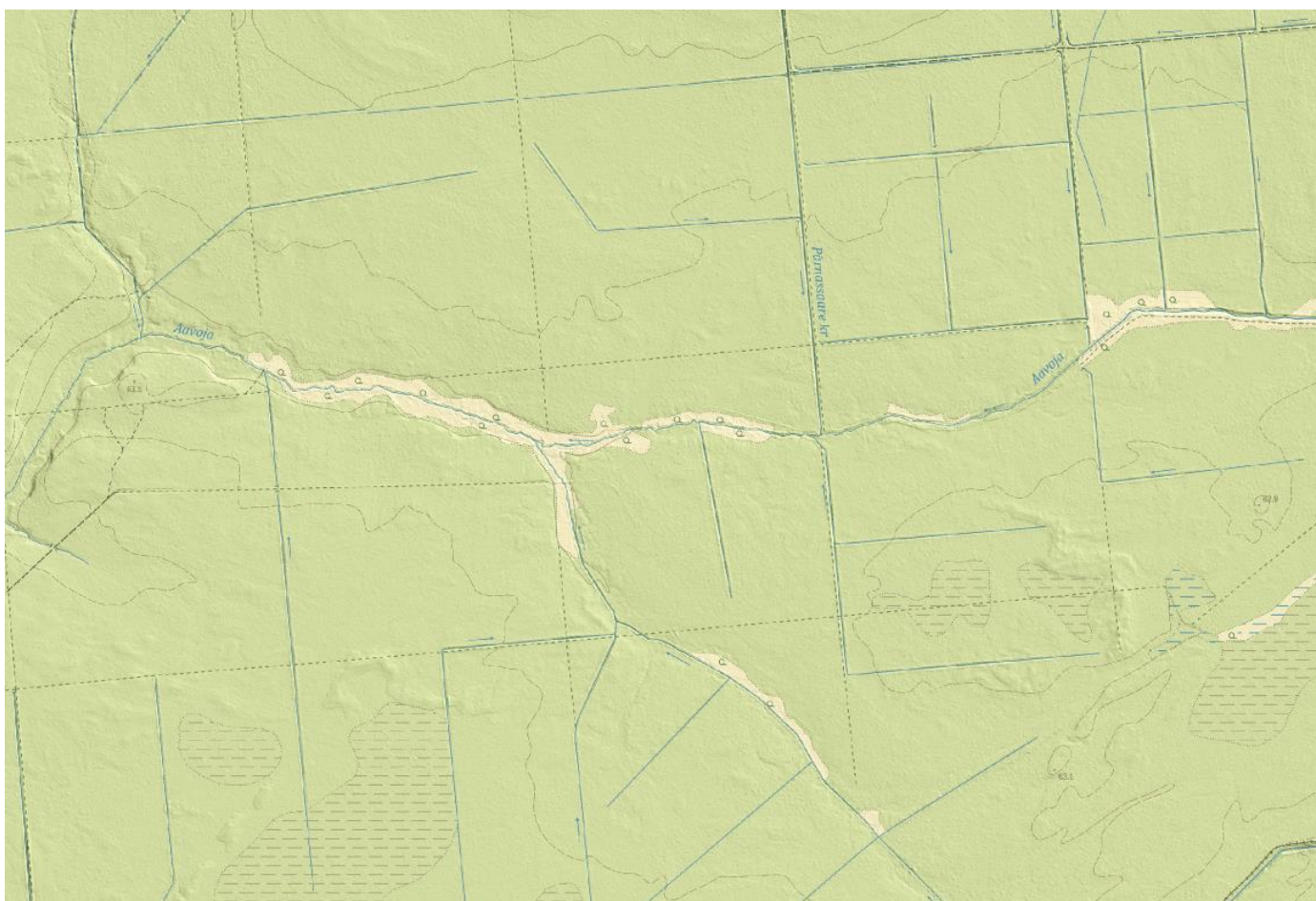
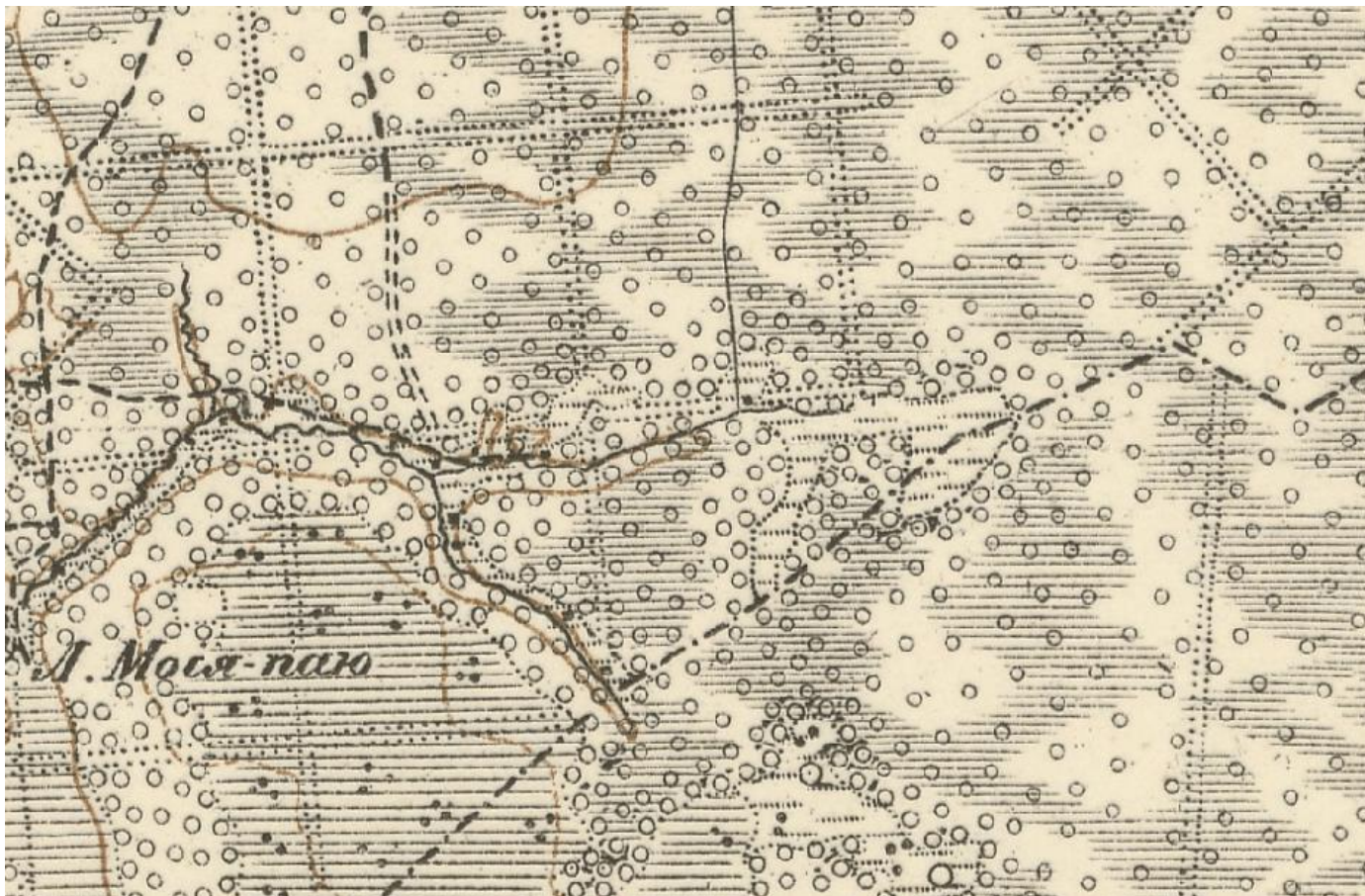

-
- A photograph of a stream with dense green vegetation. Red arrows point to specific areas: one points to a small pool of water on the right, another points to a log in the center, and a third points to a small pool of water at the bottom left.

- Olukord ajaloolistel kaartidel:** Schmidt'i Eestimaa kaardil algab Aavoja vaadeldud alast kaugel edela pool:

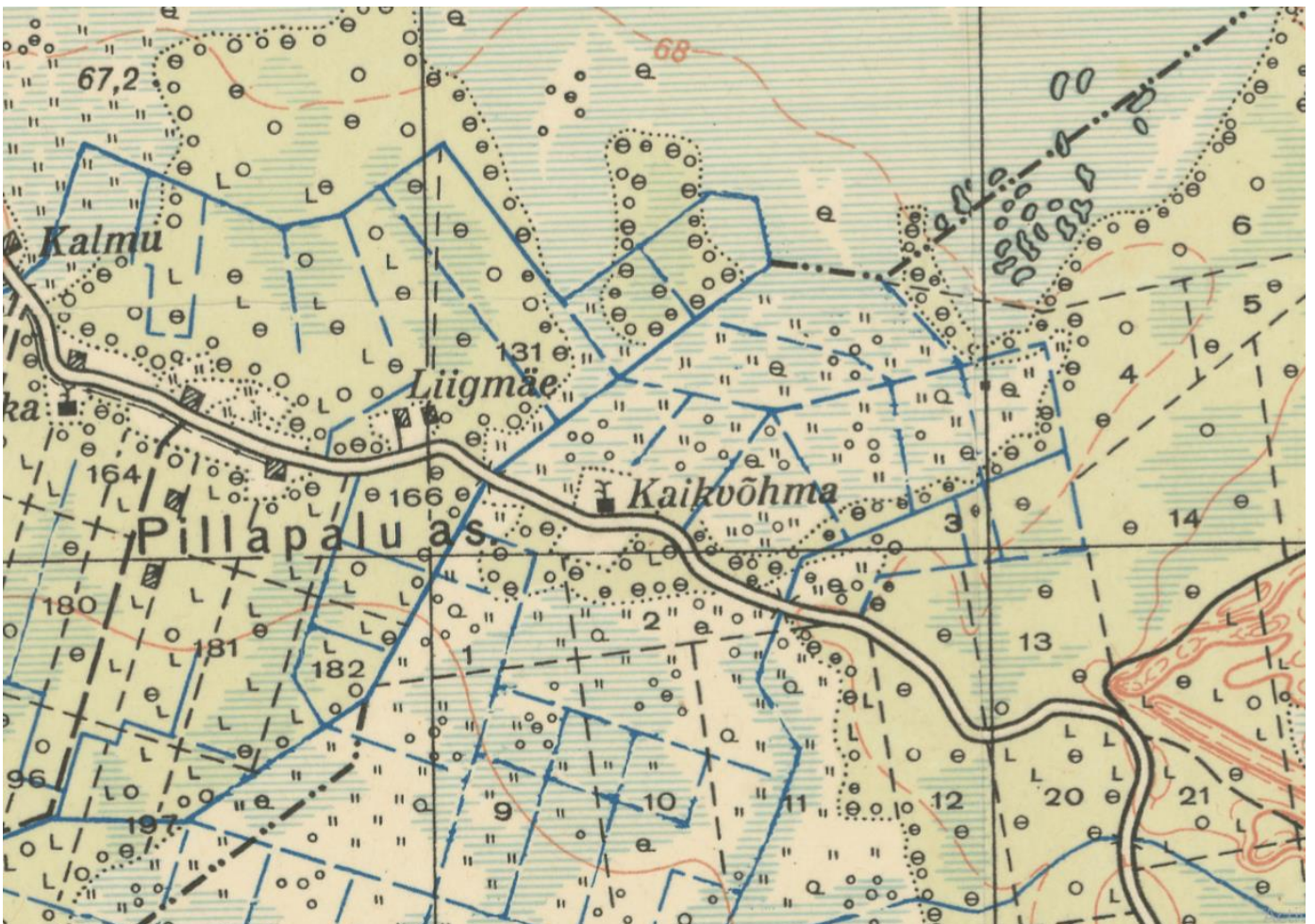
Enam-vähem samas kohas on Aavoja lähe verastel kaartidel. Neil on kujutatud algust kaheharulisena:

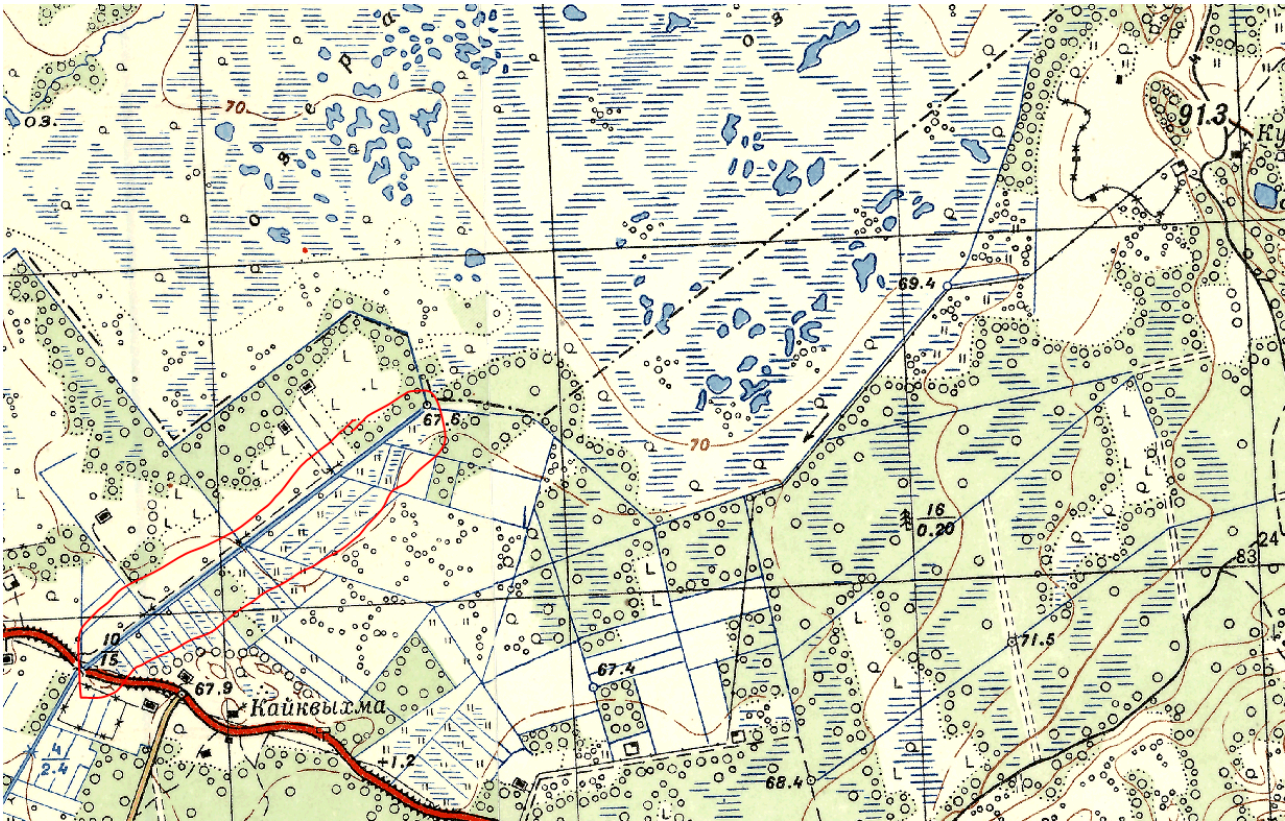
Küll on aga verstasele kaardile märgitud sillakoht sinna, kus Aavoja tänapäeval Piibe maantee alt läbi läheb. See viitab, et ka toona pidi sealt vesi voolama. Teine sillakoht on kaardile märgitud Kaikvõhma talust ida pool. Seda on kaardistatud läbima lõunasse, Raviojja suubuv kraav:

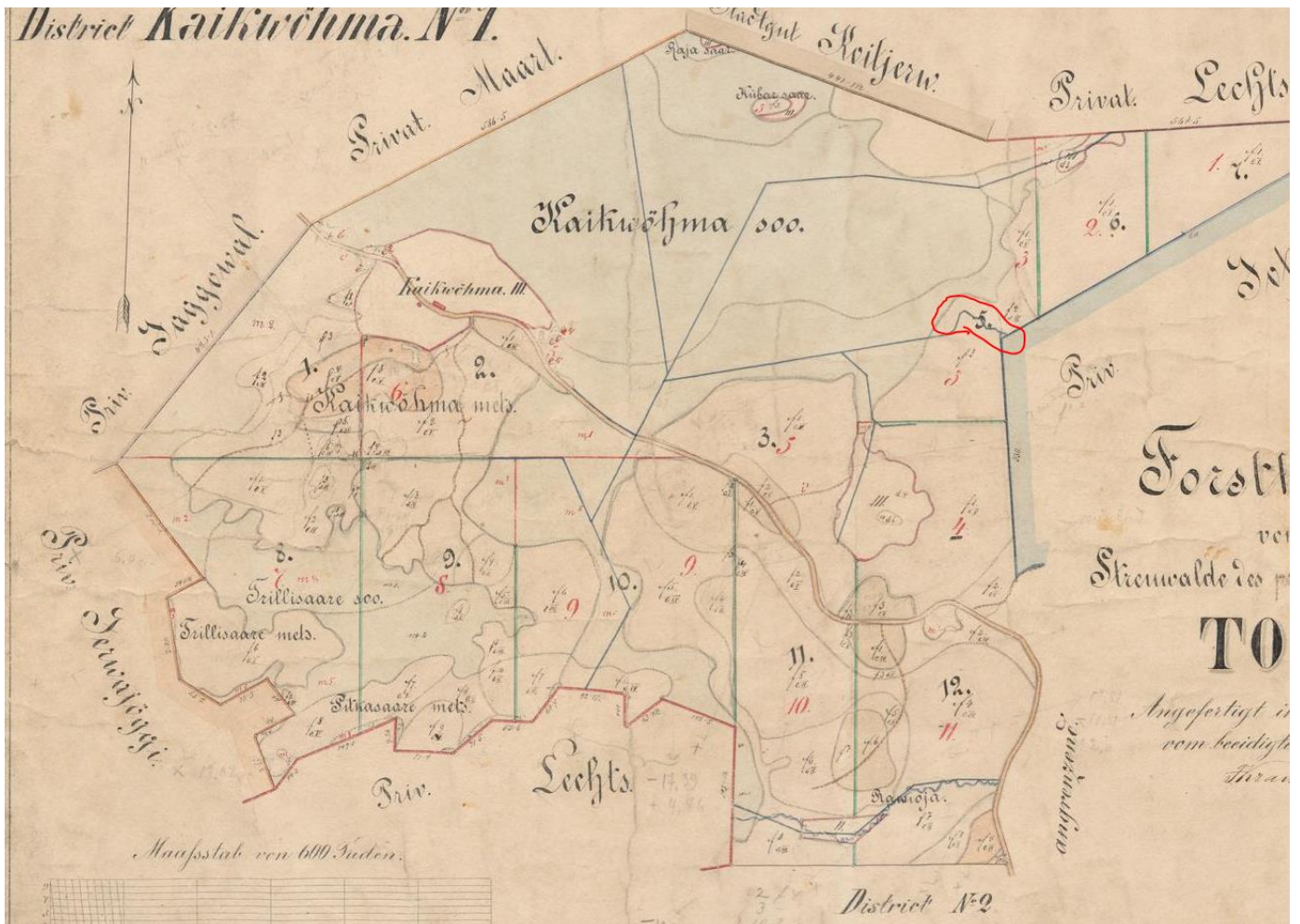
EV 1:50 000 topokaardil 1935. aastast on olemas Pillapalu küla läbiv sirglõikudest koosnev telg. Selle alguses on Kaikvõhma talu ümbruses tihe kraavivõrk. Selle kõige idapoolsem on punkti 28 läbiv kinnikasvanud kraav. Punktis 4 olevat oja pole kaardile märgitud:

NL 1:25 000 kaardile 1948. aastast on kantud põhiteljena otse Koitjärve raba lõunaservast tulev sirge säng ning idapoolsed kraavid on märgitud peenemate joontega. Vaadeldud looduslikku ojalõiku pole ka sellel kaardil:

Nimetatud ojalõik tundub aga olevat kantud Pruuna-Põiriki mõisakaardile (EAA.3724.4.423 leht 7) aastast 1890 (punase joonega piiratud ala). Kaardi põhjal voolas selle vesi küll pigem lõuna poole Raviojja:

Järeldused: Ühest küljest on võimalik, et ligi 8 km praegu Aavoja ülemjooksuks loetud telge on kaevatud n.ö tühjale kohale maaparanduse eesmärgil. Teisalt viitab verstasele kaardile kantud truup Piibe manatee all, et Koitjärve raba lõunaosast voolas vesi ka enne laia magistraalkraavi kaavamist edela poole. Võimalik, et see vesi jõudis Aavoja välja, kuid jäi ulatusliku soise metsamassiivi tõttu kaardistamata. Samas võis vesi tee alt ka lihtsalt suurvee perioodil metsa alla laiali valguda. Kohas, kus verstaste kaartide järgi Aavoja algas, ei ole tänapäeval võimalik midagi tuvastada. Kui sinna ida poolt suubuv kraav on maaparanduse käigus kaevatud, siis kaevati see täpselt oja lähtesse. Kuna sellel kraavil on märkimisväärselt suur valgla, on sellel ka suur vooluhulk ning Pillapalu külas pole kameraalse vaatluse põhjal ühtegi kraaviristi, kus ühineksid vähegi sarnase vooluhulgaga kraavid.

Seetõttu tuleb Aavoja ülemjooksu asukohana ikkagi tunnistada Koitjärve rabast lõuna poole jäävaid soometsi. Ajaloolised kaardid viitavad, et kui Aavoja sai sealt piirkonnast alguse, siis pigem Kübarsaarest lääne pool ning sellest ida poole jääval alal olev vesi voolas lõunasse Raviojja:

Millalgi nõukogude perioodil suunati aga kogu selle ala, sh ainsana osaliselt looduslikku sängi jäänud punktide 13 ja 4 vahel voolanud oja, vesi Aavoja. Praegu Aavoja lähteks määratud kraavirist selleks ei sobi, sest sinna tuleb enamik vett kirde poolt raba piirdekraavist. Tänapäevast vetevõrku arvestades võiks lugeda viidatud oja Aavoja lähtelõiguks. Siis oleks Aavoja ülemjooksul vähemalt üks looduslik lõik, mis õigustaks ka allavoolu jääva tehissängis oleva osa ojaks nimetamist. Kuna aga ka sellel ojal pole looduslikku lähtekohta ning punktide 13 ja 12 vahel on kunagine tõenäoline looduslik säng liiga kuiv, siis pole Aavoja **lähteks** muud sobivat kohta kui **vaatluspunkt 17**.

Probleeme tekitab aga asjaolu, et selle oja vesi tahab voolata otse lääne poole, mitte enam mööda kunagi selle jaoks kaevatud põhjasuunalist kraavi, mis peaks jõudma välja punkti 30. Pruuna-Põiriki mõisakaardi põhjal ongi selle esialgne voolusuund olnud läände. Seetõttu on vesi kinnikasvanud kraavist välja valgunud, kuid pole veel kujundanud endale soisel alal uut selget sängi. Vaatluse põhjal tundus, et osa vett jääbki vaatluspunktist 21 lääne poole soisesse metsa ega voola sealt kusagile. Osa vett jõuab aga läänepoolsetesse kraavidesse ja koondub punkti 32 lõuna poolt tulevasse kraavi. Enim vett tundus jõudvat punktidesse 37 ja 42 ida poolt tulevatesse kraavidesse. Seega tuleks ilmselt alates punktist 22 kuni punktini 38 ning kuni punkti 42 suubuva kraavi alguseni kaardistada osaliselt mõttelised teljed, et tekitada Aavojale sidus telg:

Pruuna-Põrki

